

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 17.1.2018
COM(2018) 24 final

ANNEX

BIJLAGE

bij

**Voorstel voor een Aanbeveling van de Raad
inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren**

{SWD(2018) 14 final}

BIJLAGE
SLEUTELCOMPETENTIES VOOR EEN LEVEN LANG LEREN
EEN EUROPEES REFERENTIEKADER

Achtergrond en doelstellingen

Iedereen heeft recht op hoogwaardige en inclusieve voorzieningen voor onderwijs, opleiding en een leven lang leren om de vaardigheden te verwerven en te onderhouden die nodig zijn om ten volle aan het maatschappelijk leven te kunnen deelnemen en overgangen op de arbeidsmarkt met succes te kunnen opvangen.

Iedereen heeft recht op tijdige en op maat gesneden hulp bij het verbeteren van zijn of haar vooruitzichten om een baan te vinden of zich als zelfstandige te vestigen. Hieronder valt het recht op ondersteuning bij het zoeken van werk en bij opleiding en herscholing.

Deze beginselen zijn vastgelegd in de Europese pijler van sociale rechten.

In een snel veranderende wereld waarin alles in hoge mate met elkaar verbonden is, moet iedereen kunnen beschikken over een breed scala van vaardigheden en competenties en deze gedurende het hele leven voortdurend verder ontwikkelen. De sleutelcompetenties die in dit referentiekader zijn beschreven, hebben als doel de basis te leggen voor de verwezenlijking van meer gelijke en meer democratische samenlevingen. Zij beantwoorden aan de noodzaak van inclusieve en duurzame groei, sociale samenhang en verdere ontwikkeling van de democratische cultuur.

De voornaamste doelstellingen van het referentiekader zijn:

- a) de sleutelcompetenties vaststellen en omschrijven die nodig zijn voor inzetbaarheid, zelfontplooiing, actief burgerschap en sociale inclusie;
- b) de beleidsmakers, onderwijs- en opleidingsaanbieders, onderwijzend personeel, werkgevers en de lerenden zelf een Europees referentie-instrument aan de hand doen;
- c) de inspanningen op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau ondersteunen om de ontwikkeling van competenties vanuit het perspectief van een leven lang leren te bevorderen.

Sleutelcompetenties

Voor de toepassing van deze aanbeveling wordt onder competenties een combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes verstaan, waarbij:

- a) kennis bestaat uit de feiten en cijfers, concepten, ideeën en theorieën die reeds vastgesteld zijn en het begrip van een bepaald gebied of vak ondersteunen;
- b) vaardigheden worden gedefinieerd als het vermogen en de capaciteit om processen uit te voeren en gebruik te maken van de bestaande kennis om resultaten te boeken;
- c) attitudes de houding en mentaliteit beschrijven om te handelen of op ideeën, personen of situaties te reageren.

Sleutelcompetenties zijn die competenties die elk individu nodig heeft voor zijn zelfontplooiing en ontwikkeling, inzetbaarheid, sociale inclusie en actief burgerschap. Zij worden ontwikkeld vanuit het perspectief van een leven lang leren (vanaf de jonge kindertijd door het hele volwassen leven heen) en via formeel, niet-formeel en informeel leren.

De sleutelcompetenties zijn allemaal even belangrijk; elke competentie draagt bij tot een succesvol leven in de samenleving. Competenties kunnen in vele verschillende contexten en combinaties worden toegepast. Zij overlappen elkaar en vullen elkaar aan; aspecten die voor één bepaald gebied essentieel zijn, zullen de competentie op een ander gebied ondersteunen.

Vaardigheden zoals kritisch denken, probleemoplossing, teamwerk, communicatie en onderhandelingsvaardigheden, analytische vaardigheden, creativiteit en interculturele vaardigheden zijn ingebed in alle sleutelcompetenties.

- Het Europees referentiekader bevat acht sleutelcompetenties:
- geletterdheid;
- taalvaardigheid;
- wiskundige competentie en competentie in wetenschap, technologie en techniek;
- digitale competentie;
- persoonlijke, sociale en leervaardigheden;
- burgerschapscompetentie;
- ondernemerscompetentie;
- cultureel bewustzijn en culturele expressie.

1. Geletterdheid

Geletterdheid is het vermogen zowel mondeling als schriftelijk concepten, gevoelens, feiten en meningen te identificeren, te begrijpen, onder woorden te brengen, te creëren en te interpreteren en daarbij gebruik te maken van visuele, digitale en klank-/audiomaterialen in alle disciplines en contexten. Het omvat het vermogen doeltreffend te communiceren en contact te leggen met anderen op een passende en creatieve manier.

De ontwikkeling van geletterdheid vormt de basis van verder leren en verdere taalkundige interactie. Afhankelijk van de context kan geletterdheid worden ontwikkeld in de moedertaal, de taal van het onderwijs en/of de officiële taal in een land of regio.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Geletterdheid omvat kunnen lezen en schrijven en een goed begrip van schriftelijke informatie. Om geletterd te zijn, moet een persoon kennis hebben van de woordenschat, de functionele grammatica en de functies van taal. Dit veronderstelt kennis van de voornaamste soorten verbale interactie, van verschillende soorten literaire en niet-literaire teksten en van de belangrijkste kenmerken van de verschillende stijlen en taalregisters.

Iedereen moet over de vaardigheden beschikken om mondeling en schriftelijk in uiteenlopende situaties te communiceren en zijn communicatief gedrag te observeren en aan te passen aan de situatie. Deze competentie houdt ook het vermogen in om verschillende soorten bronnen van elkaar te onderscheiden en te gebruiken, informatie te zoeken, te verzamelen en te verwerken, hulpmiddelen te gebruiken, en afhankelijk van de context op overtuigende wijze de eigen argumenten schriftelijk en mondeling te formuleren en onder woorden te brengen.

Een positieve attitude tegenover geletterdheid impliceert openstaan voor kritische en constructieve dialoog, enthousiasme voor de esthetische kwaliteiten van taal en belangstelling voor interactie met anderen. Dit impliceert een bewustzijn van het effect van taal op anderen en een behoefte om taal op een positieve en maatschappelijk verantwoorde manier te begrijpen en te gebruiken.

2. Taalvaardigheid

Taalvaardigheid is het vermogen verschillende talen doeltreffend en passend te gebruiken om te communiceren. Voor deze competentie zijn grotendeels dezelfde vaardigheden nodig als

voor geletterdheid: zij is gebaseerd op het vermogen om naargelang van de eigen behoeften zowel mondeling als schriftelijk (luisteren, spreken, lezen en schrijven) concepten, gedachten, gevoelens, feiten en meningen te begrijpen, onder woorden te brengen en te interpreteren, op een manier die is aangepast aan verschillende maatschappelijke en culturele contexten. Naargelang van de behoeften kan taalvaardigheid ook het onderhouden en verder ontwikkelen van de moedertaalcompetenties inhouden.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Deze competentie vereist kennis van de woordenschat en functionele grammatica van verschillende talen en van de belangrijkste soorten verbale interactie en taalregisters. Kennis van maatschappelijke conventies en het culturele aspect en de verschillende vormen van taal is belangrijk.

Tot de essentiële vaardigheden voor deze competentie behoren het vermogen om mondelinge mededelingen te begrijpen, een gesprek te beginnen, gaande te houden en te beëindigen, en teksten te lezen, te begrijpen en op te stellen (met verschillende vaardigheidsniveaus in verschillende talen), al naargelang van de behoeften. Iedereen moet in staat zijn op een passende manier gebruik te maken van de beschikbare instrumenten en een leven lang talen te leren op formele, niet-formele en informele wijze.

Een positieve attitude impliceert de erkenning van culturele diversiteit, belangstelling voor en nieuwsgierigheid naar verschillende talen en interculturele communicatie. Deze competentie impliceert ook eerbied voor eenieder's individuele talenprofiel, waaronder respect voor de moedertaal van personen die tot een minderheid behoren en/of van personen met een migrantenachtergrond.

3. Wiskundige competentie en competentie in wetenschap, technologie en techniek

A. Wiskundige competentie is het vermogen wiskundige denkpatronen te ontwikkelen en toe te passen om diverse problemen in dagelijkse situaties op te lossen. Deze competentie is gebaseerd op een degelijke beheersing van rekenvaardigheid, waarbij het accent op procedés en activiteit ligt, alsmede op kennis. Wiskundige competentie houdt — in uiteenlopende mate — het vermogen en de bereidheid in wiskundige denkmethoden (logisch en ruimtelijk denken) toe te passen en wiskundige voorstellingen (formules, modellen, constructies, grafieken, diagrammen) te gebruiken.

B. Competentie op het gebied van wetenschappen is het vermogen en de bereidheid om de kennis en methoden die gebruikt worden om de natuurlijke wereld te verklaren, aan te wenden om problemen te identificeren en gefundeerde conclusies te trekken. Competentie in technologie en techniek is de toepassing van die kennis en methoden om in geconstateerde menselijke behoeften te voorzien. Competentie op het gebied van wetenschappen, technologie en techniek impliceert inzicht in de door menselijke activiteit veroorzaakte veranderingen en de verantwoordelijkheid als individueel burger.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

A. De noodzakelijke kennis van wiskunde omvat een gedegen kennis van getallen, maateenheden en structuren, de basisbewerkingen en wiskundige basisvoorstellingen, begrip van wiskundige termen en begrippen, en van de vragen waarop de wiskunde antwoord kan geven.

Iedereen moet over de vaardigheden beschikken om de wiskundige grondbeginselen en procedés in dagelijkse situaties thuis en op het werk (bv. financiële vaardigheden) toe te passen en argumentatieketens te volgen en te beoordelen. Iedereen moet in staat zijn

wiskundig te redeneren, wiskundige bewijzen te begrijpen, wiskundig te communiceren en de juiste hulpmiddelen te gebruiken, waaronder statistische gegevens en grafieken.

Een positieve attitude in de wiskunde is gebaseerd op respect voor de waarheid en de bereidheid naar redenen te zoeken en hun validiteit te beoordelen.

B. Voor wetenschappen, technologie en techniek omvat de essentiële kennis de grondbeginselen van de natuurlijke wereld, fundamentele wetenschappelijke begrippen, theorieën, beginselen en methoden, technologie en technologische producten en procedés, en tevens inzicht in de invloed van wetenschap, technologie, techniek en de menselijke activiteit in het algemeen op de natuurlijke wereld. Deze competenties moeten de personen vervolgens in staat stellen een beter inzicht te krijgen in de vorderingen, beperkingen en risico's van wetenschappelijke theorieën, toepassingen en technologie voor de samenleving in het algemeen (met betrekking tot besluitvorming, waarden, ethische vraagstukken, cultuur, enz.).

Tot de vaardigheden behoren inzicht in wetenschap als een proces voor het onderzoek van de natuur via gecontroleerde proeven, het vermogen om technologische instrumenten en machines alsook wetenschappelijke gegevens te gebruiken en te hanteren om een doel te bereiken of tot gefundeerde besluiten of conclusies te komen, en de bereidheid van zijn eigen overtuigingen af te stappen wanneer nieuwe bevindingen van proeven deze tegenspreken. Iedereen moet ook in staat zijn de wezenlijke kenmerken van wetenschappelijk onderzoek te herkennen en de conclusies en daaraan ten grondslag liggende redenering onder woorden te brengen.

De competentie omvat een kritische en nieuwsgierige attitude, belangstelling voor ethische vraagstukken en zorg voor veiligheid en ecologische duurzaamheid — in het bijzonder met betrekking tot de wetenschappelijke en technologische vooruitgang met betrekking tot de eigen persoon, het gezin, de gemeenschap en de wereld.

4. Digitale competentie

Digitale competentie omvat de vertrouwdheid met, de betrokkenheid bij en het kritische en verantwoorde gebruik van digitale technologieën voor het werk, om te leren en om deel te nemen aan het maatschappelijke leven. De competentie omvat informatie- en datageletterdheid, communicatie en samenwerking, het creëren van digitale inhoud (met inbegrip van programmeren), veiligheid (waaronder digitaal welzijn en competenties in verband met cyberveiligheid) en probleemoplossend denken.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Iedereen moet begrijpen hoe digitale technologieën communicatie, creativiteit en innovatie kunnen ondersteunen en zich bewust zijn van de mogelijkheden, beperkingen, effecten en risico's ervan. Iedereen moet de algemene beginselen, mechanismen en logica van de evoluerende digitale technologieën begrijpen en kennis hebben van de elementaire functie en het gebruik van verschillende hardware, software en netwerken. Iedereen moet de geldigheid, de betrouwbaarheid en de impact van de informatie en de gegevens die digitaal beschikbaar zijn kritisch benaderen en zich bewust zijn van de juridische en ethische beginselen van werken met digitale technologieën.

Iedereen moet in staat zijn digitale technologieën te gebruiken ter ondersteuning van actief burgerschap en sociale inclusie, samenwerking met anderen en creativiteit om persoonlijke, sociale of commerciële doelstellingen te bereiken. Tot de vaardigheden behoren het vermogen om toegang te krijgen tot digitale inhoud, deze te gebruiken, te filteren, te evalueren, te creëren, te programmeren en te delen. Iedereen moet in staat zijn informatie, inhoud, gegevens en digitale identiteiten te beheren en te beschermen, alsook doeltreffend om te gaan met software, hardware, kunstmatige intelligentie en robots en deze te herkennen.

Omgaan met digitale technologieën en inhoud vereist een bedachtzame en kritische, maar toch nieuwsgierige, ruimdenkende en vooruitziende houding tegenover de ontwikkeling daarvan. Het vergt ook een ethische, veilige en verantwoordelijke benadering van het gebruik van deze instrumenten.

5. Persoonlijke, sociale en leervaardigheden

Persoonlijke, sociale en leervaardigheden zijn het vermogen over zichzelf na te denken en tijd en informatie doeltreffend te beheren, op constructieve manier met anderen samen te werken, veerkrachtig te blijven en het eigen leren en de eigen loopbaan te beheren. Dit houdt het vermogen in het hoofd te bieden aan onzekerheid en complexiteit, te leren leren, het eigen fysiek en emotioneel welzijn te ondersteunen, empathie te tonen en conflicten te beheren.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Voor succesvolle interpersoonlijke en sociale relaties is het essentieel de gedragscodes en communicatieregels te begrijpen die in verschillende samenlevingen en milieus algemeen zijn aanvaard. Persoonlijke, sociale en leervaardigheden vergen ook kennis van de elementen van een gezonde geest, een gezond lichaam en een gezonde levensstijl. Deze competenties veronderstellen dat iemand weet welke leerstrategieën zijn voorkeur hebben, welke competenties hij nog moet ontwikkelen en op welke verschillende manieren dat kan gebeuren. Zij houden ook in dat de persoon zoekt naar beschikbare onderwijs- en opleidingsmogelijkheden, carrièrekansen, begeleiding of ondersteuning.

Tot de vaardigheden behoren het vermogen om zijn capaciteiten in kaart te brengen, te focussen, om te gaan met complexiteit, kritisch na te denken en besluiten te nemen. Dit omvat het vermogen om zowel in samenwerking met anderen als autonoom te leren en te werken en zijn leren te organiseren en erin te volharden, het te evalueren en te delen, ondersteuning te zoeken waar nodig en zijn loopbaan en sociale interacties doeltreffend te beheren. Iedereen moet veerkrachtig zijn en kunnen omgaan met onzekerheid en stress. Iedereen moet in staat zijn om in verschillende omgevingen constructief te communiceren, in teams samen te werken en te onderhandelen. Daarvoor is het nodig blijk te geven van tolerantie, verschillende standpunten te verwoorden en te begrijpen, vertrouwen te wekken en empathie te tonen.

De competentie is gebaseerd op een positieve houding ten aanzien van het persoonlijk, sociaal en fysiek welbevinden en leren gedurende het hele leven. Zij is gebaseerd op attitudes van samenwerking, assertiviteit en integriteit. Dit omvat anderen respecteren en bereid zijn vooroordelen te overwinnen en compromissen te sluiten. Iedereen moet in staat zijn doelstellingen te bepalen, zichzelf te motiveren en weerbaarheid en zelfvertrouwen te ontwikkelen om te leren en te slagen gedurende het hele leven. Een probleemoplossingsgerichte attitude ondersteunt zowel het leerproces als iemands vermogen om met obstakels en verandering om te gaan. De competentie omvat het verlangen om eerdere leer- en levenservaringen toe te passen en de nieuwsgierigheid om naar leermogelijkheden te zoeken en het geleerde in uiteenlopende levenssituaties te ontwikkelen.

6. Burgerschapscompetentie

Burgerschapscompetentie is het vermogen om te handelen als verantwoordelijke burger en ten volle deel te nemen aan het burgerlijke en sociale leven, op basis van inzicht in de sociale, economische en politieke begrippen en structuren, en in mondiale ontwikkelingen en duurzaamheid.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Burgerschapscompetentie is gebaseerd op kennis van de basisbegrippen met betrekking tot individuen, groepen, werkorganisaties, de samenleving, economie en cultuur. Hiertoehoe behoort

een begrip van de Europese gemeenschappelijke waarden, zoals vermeld in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Burgerschapscompetentie omvat kennis van de hedendaagse gebeurtenissen en een kritisch inzicht in de voornaamste ontwikkelingen in de nationale, de Europese en de wereldgeschiedenis. Verder omvat het een besef van de oogmerken, waarden en het beleid van sociale en politieke bewegingen, alsook van duurzame systemen, met name demografische en klimaatveranderingen op wereldvlak en de onderliggende oorzaken ervan. Kennis van de Europese integratie, net als het besef van de verscheidenheid en de culturele identiteiten in Europa en de wereld is essentieel. Dit omvat inzicht in de multiculturele en sociaal-economische dimensies van de Europese samenlevingen en in de bijdrage van de nationale culturele identiteit aan de Europese identiteit.

Tot de vaardigheden inzake burgerschapscompetentie behoren het vermogen om zich daadwerkelijk met anderen in te zetten voor het gemeenschappelijk of algemeen belang, waaronder de duurzame ontwikkeling van de samenleving. Hiertoe behoren ook kritisch denkvermogen en een constructieve deelname aan gemeenschapsactiviteiten en de besluitvorming op alle niveaus — lokaal, nationaal, Europees en internationaal. Hiertoe behoren ook het vermogen toegang te hebben tot traditionele en nieuwe vormen van media, er een kritisch inzicht in te hebben en ermee te interageren.

Eerbiediging van de mensenrechten als basis van de democratie legt de basis voor een verantwoordelijke en constructieve houding. Constructieve deelname vergt de bereidheid om deel te nemen aan de democratische besluitvorming op alle niveaus en aan burgerlijke activiteiten. Zij omvat steun voor sociale en culturele verscheidenheid, gendergelijkheid en sociale samenhang, de bereidheid om de privésfeer van anderen te respecteren en verantwoordelijkheid te nemen voor het milieu. Belangstelling voor sociaal-economische ontwikkelingen en interculturele communicatie is vereist om bereid te zijn vooroordelen te overwinnen en waar nodig compromissen te sluiten en te zorgen voor sociale rechtvaardigheid en billijkheid.

7. Ondernemerscompetentie

Ondernemerscompetentie verwijst naar de capaciteit om te reageren op kansen en ideeën en ze om te zetten in waarden voor anderen. Deze competentie is gebaseerd op creativiteit, kritisch denken en het oplossen van problemen, op initiatief nemen en volharding en op het vermogen samen te werken om projecten van culturele, sociale of commerciële waarde te plannen en te beheren.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Ondernemerscompetentie behelst het besef dat er verschillende contexten en mogelijkheden zijn om ideeën in daden om te zetten in persoonlijke, sociale en professionele activiteiten en inzicht in de manier waarop zij ontstaan. Iedereen moet kennis hebben van benaderingen voor het plannen en beheren van projecten en deze begrijpen. Dit houdt zowel processen als middelen in. Iedereen moet inzicht hebben in de economie en de sociale en economische kansen en uitdagingen waarmee een werkgever, een organisatie of de samenleving te maken krijgen. Iedereen moet zich ook bewust zijn van de ethische beginselen en van de eigen sterke en zwakke punten.

Ondernemersvaardigheden zijn gebaseerd op creativiteit. Die omvat verbeelding, strategisch denken en probleemoplossing, en kritische en constructieve reflectie binnen zich ontwikkelende creatieve processen en innovatie. Ondernemersvaardigheden omvatten het vermogen zowel alleen als in teamverband te werken, middelen (mensen en dingen) vrij te maken en activiteiten gaande te houden. Dit houdt het vermogen in om financiële besluiten te

nemen in verband met kosten en waarde. Het vermogen doeltreffend te communiceren en met anderen te onderhandelen, en om te gaan met onzekerheid, dubbelzinnigheid en risico's in het kader van besluitvorming met kennis van zaken is essentieel.

Een ondernemersattitude wordt gekenmerkt door zin voor initiatief, daadkracht, proactiviteit, vooruitziendheid, moed en volharding bij het verwezenlijken van de doelstellingen. Zij houdt het verlangen in om anderen te motiveren en hun ideeën naar waarde te schatten, empathie en zorg voor de mensen en de wereld, en de bereidheid verantwoordelijkheid op te nemen via een ethische aanpak gedurende het hele proces.

8. Cultureel bewustzijn en culturele expressie

Competentie op het gebied van cultureel bewustzijn en culturele expressie omvat begrip en respect voor de manier waarop ideeën en betekenis creatief worden uitgedrukt en gecommuniceerd in verschillende culturen en via een reeks van kunst- en andere culturele vormen. Deze competentie omvat bereid zijn tot inzicht in, ontwikkeling van en uiting geven aan de eigen ideeën en een gevoel van plaats en rol in de maatschappij op verscheidene manieren en in verscheidene contexten.

Essentiële kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot deze competentie

Deze competentie vereist kennis van lokale, nationale, Europese en mondiale culturen en uitingen, waaronder hun talen, erfgoed en tradities en culturele producten, alsook inzicht in de manier waarop die uitingen elkaar en de ideeën van het individu kunnen beïnvloeden. Deze competentie houdt het begrip in van de verschillende manieren om ideeën over te brengen tussen de maker, de deelnemer en het publiek, binnen geschreven, gedrukte en digitale teksten, theater, film, dans, spel, kunst en design, muziek, rituelen en architectuur, alsook in hybride vormen. Deze competentie vergt inzicht in de eigen ontwikkelende identiteit in een wereld van culturele verscheidenheid en in de manier waarop kunst en andere culturele vormen een manier kunnen zijn om de wereld te bekijken maar ook vorm te geven.

Tot de vaardigheden behoren het vermogen om figuratieve en abstracte ideeën, ervaringen en emoties met empathie uit te drukken en te interpreteren, en het vermogen dit te doen in een waaier van kunsten en andere culturele vormen. De vaardigheden omvatten ook het vermogen om mogelijkheden voor persoonlijke, sociale of commerciële waarde via kunst en andere culturele vormen te identificeren en te realiseren en het vermogen zowel individueel als in groep deel te nemen aan creatieve processen.

Het is belangrijk respect te hebben voor en een open houding ten aanzien van verscheidenheid van culturele uitdrukkingsvormen samen met een ethische en verantwoordelijke benadering van intellectuele en culturele eigendom. Een positieve houding omvat ook een zekere nieuwsgierigheid naar de wereld, de openheid om zich nieuwe mogelijkheden voor te stellen en de bereidheid om deel te nemen aan culturele ervaringen.

9. De ontwikkeling van sleutelcompetenties ondersteunen

Sleutelcompetenties zijn een dynamische combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes die een lerende vanaf jonge leeftijd gedurende het hele leven moet ontwikkelen. Kwaliteitsvolle en inclusieve voorzieningen voor onderwijs, opleiding en een leven lang leren bieden mogelijkheden voor iedereen om sleutelcompetenties te ontwikkelen. Daarvoor kunnen competentiegericht benaderingen worden gebruikt in alle onderwijs-, opleidings- en leeromgevingen gedurende het hele leven.

In het ondersteunen van competentiegericht onderwijs, opleiden en leren in het kader van een leven lang leren zijn drie uitdagingen in kaart gebracht: het gebruik van een waaier aan leerbenaderingen en -omgevingen; ondersteuning voor leerkrachten en ander onderwijzend

personeel en de beoordeling en validatie van competentie-ontwikkeling. Om deze uitdagingen aan te pakken, kan gebruik worden gemaakt van goede praktijken.

a. Een waaier aan leerbenaderingen en -omgevingen

- a) Vakoverschrijdend leren, partnerschappen tussen verschillende onderwijsniveaus, actoren uit opleidings- en leeractiviteiten — ook op de arbeidsmarkt — en concepten zoals een schoolbrede aanpak waarbij de nadruk ligt op gezamenlijk lesgeven en leren, actieve deelname en besluitvorming door lerenden: al deze elementen kunnen het leerproces verrijken. Sectoroverschrijdende samenwerking tussen onderwijs- en opleidingsinstellingen en externe actoren uit het bedrijfsleven, kunst, sport- en jeugdverenigingen, hoger onderwijs of onderzoeksinstellingen kan belangrijk zijn voor effectieve competentie-ontwikkeling.
- b) Het verwerven van basisvaardigheden, maar ook een bredere ontwikkeling van competenties kan worden bevorderd door academisch leren systematisch aan te vullen met sociaal en emotioneel leren, kunst en sport. Persoonlijke, sociale en leervaardigheden vanaf jonge leeftijd versterken, kan de basis leggen voor de ontwikkeling van basisvaardigheden.
- c) Leermethoden zoals onderzoekend, projectgebaseerd en blended leren en leren op basis van kunst en sport kunnen de motivatie voor en de betrokkenheid bij leren vergroten. Ook experimenteel leren, werkplekleren en wetenschappelijke methoden op het gebied van wetenschap, technologie, techniek en wiskunde (STEM) kunnen de ontwikkeling van bepaalde competenties bevorderen.
- d) Lerenden, onderwijzend personeel en aanbieders van leermogelijkheden kunnen worden aangemoedigd om gebruik te maken van digitale technologieën ter verbetering van leren en ter ondersteuning van de ontwikkeling van digitale competenties. Zij kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan EU-initiatieven zoals de "EU-programmeerweek"¹. Het gebruik van zelfbeoordelingsinstrumenten zoals Selfie² kunnen de digitale capaciteit van aanbieders van onderwijs, opleiding en leren verbeteren.
- e) Specifieke mogelijkheden om ervaring op te doen met ondernemen, zoals mini-ondernemingen, stages in bedrijven of bezoeken van ondernemers aan onderwijs- en opleidingsinstellingen, kunnen met name interessant zijn voor jongeren, maar ook voor volwassenen en leerkrachten. Jongeren kan de mogelijkheid worden geboden om ten minste één praktijkervaring met ondernemen op te doen tijdens het basis- of secundair onderwijs. Partnerschappen en platforms tussen scholen en bedrijven op lokaal niveau kunnen vooral in plattelandsgebieden een belangrijke rol vervullen in het onderwijs in ondernemerschap. Passende opleiding en ondersteuning voor

¹ EU-programmeerweek, <http://codeweek.eu/>

² Zelfbeoordelingsinstrument digitale capaciteit (Selfie), <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomporg/selfie-tool>, of HEInnovate, <https://heinnovate.eu/>

leerkrachten en schoolhoofden kan cruciaal zijn om duurzame vooruitgang en leiderschap te creëren.

- f) Taalcompetenties kunnen worden ontwikkeld via nauwe samenwerking met instellingen voor onderwijs, opleiding en leren in het buitenland, mobiliteit van het onderwijzend personeel en de lerenden of het gebruik van e-Twinning, Epale en/of soortgelijke onlineportalen.
- g) Jongeren en volwassenen die speciale onderwijsbehoeften hebben of die kansarm zijn vanwege hun sociaal-economische achtergrond of een migratieachtergrond, kunnen geschikte ondersteuning krijgen in inclusieve leeromgevingen om hun leerpotentieel te verwezenlijken. Dergelijke ondersteuning kan bestaan uit talige, academische of emotionele ondersteuning, peer coaching, buitenschoolse activiteiten, loopbaanbegeleiding of materiële steun.
- h) De samenwerking tussen onderwijs-, opleidings- en leeromgevingen op alle niveaus kan van groot belang zijn om te zorgen voor een betere continuïteit van de competentieontwikkeling van de lerenden gedurende hun hele leven en van de ontwikkeling van innovatieve leermethoden.
- i) Samenwerking tussen onderwijs en opleiding enerzijds en werkgevers en partners in lokale gemeenschappen die niet tot het onderwijs behoren anderzijds, in combinatie met formeel en niet-formeel leren, ondersteunt de ontwikkeling van competenties en kan de overgang van onderwijs naar werk vergemakkelijken.

b. Ondersteuning voor onderwijzend personeel

- a) Een competentiegerichte benadering van onderwijs, opleiden en leren inbedden in het initieel onderwijs en de voortgezette beroepsontwikkeling, kan het onderwijzend personeel helpen het lesgeven en leren in hun omgeving te veranderen en vaardigheid te verwerven in het toepassen van de aanpak.
- b) Het onderwijzend personeel kan worden ondersteund bij het ontwikkelen van competentiegerichte benaderingen in hun specifieke contexten via uitwisselingen en peer learning, waardoor leeractiviteiten flexibel en autonoom kunnen worden georganiseerd via netwerken, samenwerking en praktijkgemeenschappen.
- c) Het onderwijzend personeel kan worden bijgestaan bij het creëren van innovatieve praktijken door deelname aan onderzoek en passend gebruik te maken van nieuwe technologieën voor competentiegericht lesgeven en leren.
- d) Het onderwijzend personeel kan worden begeleid en kan toegang krijgen tot expertisecentra, geschikte instrumenten en materialen, waardoor de lespraktijk en leermethoden kunnen worden verbeterd.

c. Beoordeling en validatie van competentie-ontwikkeling

- a) De beschrijvingen van sleutelcompetenties kunnen worden vertaald naar kaders voor leerresultaten die kunnen worden aangevuld met

geschikte instrumenten voor diagnose, formatieve en summatieve beoordeling en validatie op passende niveaus³.

- b) Vooral digitale technologieën kunnen ertoe bijdragen dat de diverse aspecten van de vooruitgang van de lerende, ook voor ondernemerscompetenties, kunnen worden beoordeeld.
- c) Verschillende benaderingen van de beoordeling van sleutelcompetenties in niet-formele en informele leeromgevingen kunnen worden ontwikkeld, waaronder gerelateerde activiteiten van werkgevers, begeleiders en sociale partners. Deze zouden voor iedereen beschikbaar moeten zijn en met name voor laaggeschoolden om hun voortgang naar verder leren te ondersteunen.
- d) De validatie van leerresultaten die zijn behaald via niet-formeel en informeel leren kan worden uitgebreid en versterkt, overeenkomstig de aanbeveling van de Raad betreffende de validatie van niet-formeel en informeel leren. Dat kan via verschillende validatieprocessen en het gebruik van instrumenten zoals Europass en Youthpass.

³ Het gemeenschappelijk Europees referentiekader voor talen, het kader voor digitale competenties, het kader voor ondernemerscompetenties en de competentiebeschrijvingen van PISA, bijvoorbeeld, bieden ondersteunend materiaal voor de beoordeling van competenties.